

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ สังคมและอุตสาหกรรม รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรทำให้เกิดกระแสบริโภคนิยม ในการดำรงชีวิตประจำวัน และจากการใช้จ่ายทรัพยากรที่มีอยู่อย่างฟุ่มเฟือย ทำให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างมากมาย นำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหา น้ำในแม่น้ำลำคลองเน่าเสีย ปัญหาอากาศเป็นพิษ ปัญหาฝุ่นละอองฟุ้งกระจายในอากาศ ปัญหาเสียงดังเกินขนาด ปัญหาการพังทลายของหน้าดิน เป็นต้น ทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ทั้งสิ้น เพราะมนุษย์ได้ใช้ทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติและที่ผลิตขึ้นมาอย่างสิ้นเปลือง ฟุ่มเฟือย และไร้ซึ่งระเบียบแบบแผน เช่น ปัญหาน้ำเน่าเสียเกิดจากการที่โรงงานอุตสาหกรรม ปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำคลอง โดยไม่มีการบำบัดหรือมีกระบวนการบำบัด แต่ไม่ได้มาตรฐานสากล หรือไม่ก็ประชาชนได้ปล่อยน้ำเสียจากการเหลือใช้เพื่อการอุปโภคบริโภค ลงสู่แม่น้ำลำคลอง ทั้งสองประการคือสาเหตุหลักของการทำให้เกิดมลภาวะน้ำเสียมากที่สุด นอกจากนี้ โรงงานอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการก่อสร้าง การคมนาคมที่คับคั่ง และสถานบันเทิงยังเป็นสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดปัญหามลภาวะทางอากาศและมลภาวะทางเสียง ส่วนการใช้สารเคมีอย่างแพร่หลายในภาคการเกษตรนั้น ก็นำมาซึ่งปัญหาเสื่อมคุณภาพของดิน รวมทั้งการตัดไม้ทำลายป่าก็เป็นสาเหตุประการสำคัญของการเกิดอุทกภัย และการพังทลายของหน้าดินประการหนึ่ง (บุญสม วิจารจันทร์. 2550 : 1)

ในระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา เทศบาลตำบลหุบ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายในหลายด้าน เช่น การขยายตัวของชุมชน โดยเฉพาะที่พิกออาศัย โรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก (โรงสีข้าว) สถานีบริการน้ำมัน ตลาดค้าชุมชน ศูนย์จำหน่ายรถมือสอง ตู้ซ่อมรถยนต์และรถจักรยานยนต์ การก่อสร้างถนน การขุดดิน ขนดิน และถมดินเพื่อการก่อสร้าง เป็นต้น ทั้งหมดนี้ ล้วนแต่เป็นสาเหตุของการเกิดมลภาวะหรือสิ่งแวดล้อมเป็นพิษทั้งสิ้น และนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะชุมชนในบ้านหุบ หมู่ที่ 6 หมู่ที่ 7 บ้านคอนเจ้าปู่ หมู่ที่ 13 และบ้านโนนสว่าง หมู่ที่ 12 ที่มีลักษณะเป็นชุมชนหนาแน่น หากปล่อยทิ้งปัญหาเหล่านี้ไว้ เชื่อว่าอีกไม่เกิน 10 ปี ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหุบทั้ง 16 หมู่บ้าน จะประสบกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษในขั้นวิกฤตอย่างแน่นอน (เทศบาลตำบลหุบ. 2552 : 10)

เทศบาลตำบลหลุบ ในฐานะที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับชุมชน และยังมีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 13) พ.ศ. 2552 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549 ในการดูแล บำรุงและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตชุมชนหรือท้องถิ่น จึงถือเป็นภารกิจหลักสำคัญยิ่ง ที่ต้องดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ดีเพื่อรองรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลหลุบนั้น จะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้หากไม่ได้รับความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพราะประชาชนถือว่าเป็นทั้งต้นเหตุหรือผู้ที่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหานั้นเอง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาล เช่น การรับรู้สถานการณ์ การวางแผน การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล จึงนับว่ามีความสำคัญยิ่ง แต่ที่ผ่านมา พบว่า ประชาชนยังขาดการตื่นตัวหรือเล็งเห็นความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมกับเทศบาลตำบลหลุบในการจัดการสิ่งแวดล้อมในวาระ หรือโอกาสต่าง ๆ ทั้งนี้ อาจมีสาเหตุหรือปัจจัยที่อาจทำให้ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในหลายประการ เช่น ประชาชนอาจคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของตนที่จะต้องมามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา คิดว่าเป็นหน้าที่ของเทศบาลหรือหน่วยงานของรัฐมากกว่า หรือประชาชนอาจจะขาดช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ขาดข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจน เป็นต้น (วรรณดี มัยยะ. 2551 : 1-3)

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ใน 4 ขั้นตอน ตามแนวคิดขั้นตอนการมีส่วนร่วมของ โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff. 1980 : 219) คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและเพื่อให้การจัดการสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลหลุบประสบผลสำเร็จ อันจะนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดี และสภาพแวดล้อมที่ดีของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลหุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และหมู่บ้านที่อาศัยอยู่

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลหุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลหุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

สมมติฐานการวิจัย

1. ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลหุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ แตกต่างกัน

2. เพศ อายุ ระดับการศึกษา และหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ของประชาชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินการ การรับประโยชน์ และการประเมินผลในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลหุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลหุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ใน 4 ขั้นตอน ตามแนวคิดขั้นตอนการมีส่วนร่วมของ โคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, 1980 : 219) ดังนี้

- 1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- 1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
- 1.3 การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์
- 1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เทศบาลตำบลหุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 16 หมู่บ้าน

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตเทศบาล ตำบลหลุบ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ รวมทั้งสิ้น จำนวน 11,235 คน (สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลหลุบ. 2554)

3.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตเทศบาลหลุบ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ รวมทั้งสิ้น จำนวน 387 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการคำนวณตามสูตรของ ทาโรยามาเน่ (Taro Yamane. 1973 : 727)

4. ขอบเขตด้านตัวแปร ที่ใช้ในการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ใน 4 ขั้นตอนตามแนวคิดขั้นตอนการมีส่วนร่วมของ โคนเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff. 1980 : 219) ดังนี้

4.1 ตัวแปรอิสระ คือ ข้อมูลทั่วไปของประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาและหมู่บ้านที่อาศัยอยู่

4.2 ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลหลุบ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

5. ขอบเขตด้านระยะเวลา การศึกษาครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษาประมาณ 2 เดือน ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2554 - เดือนกันยายน 2554

นิยามศัพท์เฉพาะ

เทศบาล หมายถึง เทศบาลตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยใช้หลักธรรมาภิบาล หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ใน 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่ประชาชนของเทศบาลตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ร่วมวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการ แนวทางหรือรูปแบบ รวมถึงกำหนดความต้องการที่ต้องใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ หมายถึง การที่ประชาชนของเทศบาลตำบลหูลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ร่วมดำเนินการ ร่วมลงมือกระทำกิจกรรมประสานงาน สนับสนุนอำนวยความสะดวกในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลหูลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ หมายถึง การที่ประชาชนของเทศบาลตำบลหูลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ร่วมรับรู้ ร่วมรับประโยชน์ ร่วมภาคภูมิใจรวมถึงการร่วมรับผิดชอบผลในด้านลบที่เกิดจากการเข้าร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลหูลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนของเทศบาลตำบลหูลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบ รายงานผลการปฏิบัติงาน ร่วมหาแนวทางแก้ไขและปรับปรุงพัฒนาการบริหารที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลหูลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ประชาชน หมายถึง ประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตเทศบาลตำบลหูลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการวิจัยจะได้ข้อเสนอแนะให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถนำไปใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี